

FEMINISTICKÝ ANTIFAŠISMUS

Ewa Majewska, *Feminist Antifascism: Counterpublics of the Common* (London, New York: Verso Books, 2021), 208 s. ISBN 978-1-83976-116-4

Vnímání feminismu jako separatistického hnutí s esencionalistickou agendou se dnes zdá být už poněkud staromódním konceptem. Stále nicméně ovlivňuje veřejnou diskusi o hnutí samém. Například v doslovu k románu *Prsa a vajíčka* od Mieko Kawakami nás překladatelka díla upozorňuje, že by označení autorky jako ryze „feministické“ bylo zjednodušující. Domnívá se, že taková terminologie je nepřesná, jelikož tematický záběr Kawakami je mnohem širší, zahrnující i jiné druhy sociálních nerovností.¹

Zastaralou tendenci oddělování feminismu od ostatních společenských bojů, jak nám to vsugerovala ona překladatelka, se snaží zvrátit polská filosofka, výtvarná kritička a feministická aktivistka Ewa Majewska, jež na zmíněném argumentu staví svou první anglicky psanou monografii *Feminist Antifascism: Counterpublics of the Common*. Vzhledem k mezinárodnímu dosahu a mohutnosti hnutí staví Majewska feminismus do středu soudobých politických bojů. Považuje ho za „ústřední politickou sílu vzdorující fašismu“ (s. 6 recenzované knihy), ale také za podvrtnou platformu, na níž si v cynické a apatické společnosti dovoluujeme představit alternativy k stávajícímu brutálnímu světovému řádu.

Návrat fašismu?

Dílu *Feminist Antifascism* dominuje několik ústředních pojmů, a to zejména *kontra-veřejnost*, *křehký odpor* a *feminismus*. Pohled na první roky polského odborového hnutí Solidarność, jako příkladu kontraveřejnosti společenství a pulzující utopie, střídá zájem o feministické kontra-veřejnosti (termín vytvořen feministickou filozofkou Nancy Fraser, spoluautorkou *Feminismus pro 99 procent. Manifest*).² Stejně jako ve zmíněném mani-

¹ Mieko Kawakami, *Prsa a vajíčka*, přel. Klára Macúchová (Praha: Odeon, 2021).

² Cinzia Arruzza, Tithi Bhattacharya a Nancy Fraser, *Feminismus pro 99 procent: manifest*, přel. kolektiv překladatelek a překladatelů (Praha: Neklid 2020). Viz také recenzi anglického originálu publikovanou v tomto časopise: Elisabeth Pedersen, „Care and Labour“ (Cinzia Arruzza, Tithi Bhattacharya, and Nancy Fraser, *Feminism for the 99%: A Manifesto*), *Contradictions: A Journal for Critical Thought* 4, č. 2 (2020), s. 205–208.

festu, i Majewska o teorii sociální reprodukce hovoří jako o důležitém posunu v rámci feministické teorie. Reprodukční práva a genderově podmíněné násilí nepojímá pouze jako problémy esencializovaných skupin, ale mluví o nich jako o strastech nesoucích obecný společenský význam.

Provázanost otázek reprodukční spravedlnosti a návratu fašismu se na první pohled nemusí zdát očividnou. Nicméně v době, ve které jsme pouze několik dní po třicátém výročí obsazení Sarajeva byli konfrontováni se šokujícími fotografiemi z ukrajinského města Buča, se zdá být poněkud nepatřičné mluvit o fašismu v budoucím čase a pořád čekat na jeho návrat. I když v nás názorné zobrazení násilí vzbuzuje pocity naléhavosti, soudobé podoby fašismu se ve svých lstivých podobách prolínají našimi životy zcela běžně. Jako příklad se nabízí i jeho každodenní verze pod rouškou konzervatismu. Líbivé výtvary profesionálního PR nedemokratických uskupení (viz kampaň Nesoudíme, pomáháme organizace Hnutí pro život ČR) lobují za omezování reprodukčních práv lidí v Česku – tedy za dosažení stavu, z něhož promlouvá Majewska. Autorka se domnívá, že v Polsku panuje výjimečný stav ve schmittovském smyslu, jelikož je zde jasně definovaný nepřítel, kterému byla odebrána politická moc, práva, majetek a nakonec i život. V nacistickém Německu, pokračuje Majewska, to byli „Židé, Romové, Sintové, komunisté, gayové a některé další skupiny obyvatel, kdežto v dnešním Polsku tuto pozici zastávají uprchlíci, LGBTQ+ lidé a nyní také ženy“ (s. 67). Ve výjimečném stavu zavedeném současnou polskou vládou panuje vynucená reprodukční podřízenost osob s dělohami a občanství se řídí hrdinským vzorem. Heroismus *machistického patriotismu* vnucuje ženám, aby svou roli naplňovaly biologickou reprodukcí, přičemž tak dostávají příležitost seberealizace v podobě *heroického mateřství* („bojovat za svou vlast a rodit bez ohledu na rizika“, s. 17).

Síla každodenního odporu

Česko-polské hnutí Ciocia Czesia, které se v České republice snaží zprostředkovávat interrupce lidem cestujícím z Polska, za poslední rok a půl dostalo jak v médiích, tak ve veřejnosti zasloužený prostor. Během diskuze, které se účastnila také jedna z představitelk hnutí, z publika zazněla otázka, jestli je polské feministické hnutí opravdu natolik silné, aby vzdorovalo polským konzervativcům – vzhledem k tomu, že svou bitvu o legální interrupce v Polsku ve skutečnosti *prohrálo*. Koneckonců drakonické omezení interrupcí už má své tragické důsledky – víme již o dvou ženách, které na následky nedostatečné lékařské péče zemřely. Majewska v tomto kontextu ale místo o prohrách raději mluví o kontinuitě a odkazuje na Rosu Luxemburgovou, která neúspěch vnímala jako nevyhnutelný bod při procesu budování alternativy ke kapitalismu.

Slabý odpor, nijak hrdinské, ale běžné formy protestu a vytrvalost vedou Majewskou k redefinici obecných představ o politickém jednání. Každodenní formy odporu lze jen zřídka projevit v heroické formě, protože v realitě vypadají neatraktivně, stejně jako umývání nádobí, tedy různé formy neviditelné a neoceněné, ale nezbytné, reprodukční práce. Je to například každodenní odpor vůči násilí v práci nebo na ulici, zprostřed-

kovávání informací lidem, kteří z Polska do Česka cestují za bezpečnými a dekriminálnízovanými interrupcemi, nebo členské schůze kolektivů, jejichž členstvo se opovažuje představit si budoucnost bez násilí a vytrvale v tom pokračuje. Takových příkladů je v našem kontextu *druhého světa*, střední a východní Evropy, kterou podle autorky není možné zařadit do centra ani do periferie (i když se kontinuálně chce přiblížit centru a zbavit se spojení s periferií), mnoho.

Tichý odpor není marný. Majewska v něm vidí agentnost (*agency*), jež ve výsledku podněcuje utváření kontraveřejnosti společností. Jako svou inspiraci přitom autorka uvádí esej *Moc bezmocných* Václava Havla. O strategickém využití slabosti se ostatně můžeme poučit i z postkoloniálních a dekoloniálních teorií. Teoretici a teoretičky jako Homi Bhabha, Édouard Glissant a Gloria Anzaldúa dle Majewské „prozkoumávají slabost způsobenou nejasnostmi a ambivalencí kolonizovaných“ (s. 142). Důležitou částí knihy je i trvání na internacionalismu, které autorku sblížuje s dalším feministickým titulem z nakladatelství Verso *Feminist International*. Jeho autorka Verónica Gago, argentinská vysokoškolská profesorka a feministická aktivistka, v něm uvažuje o možnostech a důležitosti budování rozsáhlého feministického mezinárodního hnutí.

Ewa Majewska své dílo věnuje lidem bouřícím se proti patriarchy a v úvodu specifikuje, že její kniha je napsaná pro holku, která „chce zoufale nakopat zadek patriarchálnímu neonacistovi“ (s. 21). I přes zjevně dobré úmysly měla autorka jakožto profesionální akademička pravděpodobně na mysli holku, která po její knize sáhne po absolvování magisterského humanitního vzdělávání. Majewska to s hutným akademickým jazykem nepřehání, ale nezřídka se noří do hlubin teorie, ve kterých se její aktivistické čtenářky mohou snadno ztratit. Na druhé straně je ale pozoruhodná její nedomyšlivá ochota přepínat mezi rolemi akademičky a aktivistky a směle kritizovat stávající teorie.

Knihy byla napsána v polské metropoli, kterou během druhé světové války zcela zničili fašisté. Proto se *Feminist Antifascism* může zdát i jako poklona Varšavě, v níž slabý odpor coby alternativa k převážně heterosexuálním a maskulinním představám o hrdinském aktivismu dostává svůj prostor a nabývá význam v historickém procesu provádění změn.